

Sygn. akt I ACa 1839/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 czerwca 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Katarzyna Polańska - Farion

Sędziowie: SA Hanna Muras

SO (del.) Ewa Dietkow (spr.)

Protokolant: st. sekr. sąd. Monika Likos

po rozpoznaniu w dniu 11 czerwca 2015 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa D. Z. (1), I. Z., D. Z. (2) i M. Z. (1)

przeciwko (...) SA w W.

o zapłatę

na skutek apelacji powodów i pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 6 czerwca 2014 r., sygn. akt II C 132/13

1. zmienia zaskarżony wyrok częściowo w ten sposób, że:

- w punkcie czwartym zasądza od (...) SA w W. na rzecz D. Z. (1) dalszą kwotę 30 000 (trzydzieści tysięcy) złotych z ustawowymi odsetkami od 11 lutego 2013 r. do dnia zapłaty;

- w punkcie piątym znosi pomiędzy D. Z. (1) i (...) SA w W. koszty zastępstwa procesowego;

- w punkcie ósmym i dziewiątym odstępuje od obciążenia I. Z., D. Z. (2) i M. Z. (1) nieuiszczonymi kosztami sądowymi;

- w punkcie dziesiątym nakazuje pobrać od (...) SA w W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 7 745,55 (siedem tysięcy siedemset czterdzieści pięć i 55/100) złotych tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych;

2. oddala apelację powodów w pozostałej części;

3. oddala apelację pozwanego;

4. zasądza od I. Z., D. Z. (2) i M. Z. (1) na rzecz (...) SA w W. kwoty po 450 (czteryście pięćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu apelacyjnym;

5. znosi pomiędzy D. Z. (1) a pozwanym koszty zastępstwa prawnego w postępowaniu apelacyjnym;

6. nakazuje pobrać od (...) SA w W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 1 500 (jeden tysiąc pięćset) złotych tytułem nieuiszczonej opłaty od apelacji;

7. nie obciąża powodów pozostałymi kosztami sądowymi w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt I ACa 1839/14

UZASADNIENIE

W pozwie z 11 lutego 2013 roku D. Z. (1), I. Z., D. Z. (2)

i M. Z. (1) wnieśli o zasądzenie od (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. 150.000,00 PLN na rzecz D. Z. (1) oraz po 110.000,00 PLN na rzecz I. Z., D. Z. (2) i M. Z. (2) wraz z ustawowymi odsetkami od 11 lutego 2013 roku do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dobra osobistego w postaci życia rodzinnego, posiadania syna i ojca oraz korzystania z jego pomocy i wsparcia, a także pozytywnej więzi emocjonalnej i duchowej z W. Z.. Ponadto powodowie wnieśli o zasądzenie od pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych i kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu likwidacyjnym.

Pozwany (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powodów kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wyrokiem z 6 czerwca 2014 roku Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od pozwanego (...) Spółki Akcyjnej na rzecz D. Z. (1) tytułem zadośćuczynienia kwotę 40.000,00 PLN wraz z ustawowymi odsetkami od 11 lutego 2013 roku do dnia zapłaty, na rzecz D. Z. (2) i I. Z. tytułem zadośćuczynienia kwoty 20.000,00 PLN wraz z ustawowymi odsetkami od 11 lutego 2013 roku do dnia zapłaty, zaś na rzecz M. Z. (1) kwotę 30.000,00 PLN wraz z ustawowymi odsetkami od 11 lutego 2013 roku do dnia zapłaty. W pozostałym zakresie Sąd Okręgowy powództwo oddalił, jednocześnie rozstrzygnął o kosztach postępowania.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło w oparciu o stan faktyczny ustalony w następujący sposób: W. Z. zawarł związek małżeński ze S. C. 26 maja 1979 roku. W trakcie trwania małżeństwa urodziło się troje dzieci: M. Z. (1) 24 maja 1981 roku, D. Z. (2) 31 maja 1982 roku i I. Z. 26 października 1986 roku. Małżeństwo nie układało się dobrze, przyczyną pogarszających się stosunków małżeńskich było nadużywanie alkoholu przez W. Z.. Po urodzeniu się trzeciego dziecka pił coraz więcej, nie wracał do domu na noc, był agresywny wobec żony, nie zmieniał swojego postępowania mimo obietnic. Wyrokiem z 7 września 1989 roku Sąd Rejonowy w Węgrowie rozwiązał przez rozwód związek małżeński W. Z. i S. Z. bez orzekania o winie. Wykonywanie władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi M. Z. (1) wówczas ośmioletnim, D. Z. (2) siedmioletnim i I. Z. dwulatką Sąd powierzył obojgu rodzicom z ustaleniem miejsca zamieszkania małoletnich z matką, obciążył oboje rodziców kosztami utrzymania i wychowania małoletnich dzieci ustalając udział ojca w tych kosztach. Po orzeczeniu rozwodu S. Z. wyprowadziła się z dziećmi do P., oddalonego o około 100 km od miejsca zamieszkania W. Z., którego kontakty z dziećmi były od tej pory sporadyczne. Odwiedzał dzieci nie częściej niż raz w roku, nie płacił alimentów i nie interesował się szczególnie ich losem. Dzieci odwiedzały ojca w czasie wakacji i ferii, które były dzielone między obie babcie, które mieszkały w bliskiej od siebie odległości. W. Z. mieszkał obok swoich rodziców D. Z. (1) i H. Z.. I. Z. najrzadziej spotykała się z ojcem, była mocno związana z matką, podczas pobytów na wsi mieszkała u babci macierzystej, prawie nie pamięta ojca z okresu dzieciństwa. (...) częściej odwiedzali ojca, spędzali u ojca każde wakacje, ferie, czasem weekendy. W. Z. łączyła z synami wspólna pasja do motoryzacji, za sprawą tej pasji M. i D. kształcili się w szkole zawodowej w zawodzie lakiernika. Oboje czuli się związani z ojcem mimo dzielącej ich odległości. W. Z. chorował na gruźlicę, utrzymywał się z niewielkiej renty, korzystał z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy (...) w S. – otrzymał w 2002 roku zasiłki celowe 120 i 100 zł, podejmował też prace dorywcze u sąsiadów, nie płacił alimentów i nadużywał w dalszym ciągu alkoholu. W. Z. był jednym z czworga dzieci swoich rodziców, którzy prowadzili gospodarstwo rolne, pomagał im w pracach polowych, naprawiał zepsute maszyny. Mimo, że miał swój dom, całe dni spędzał u rodziców. W dniu 16 sierpnia 2002 roku na drodze S. - P. kierujący samochodem osobowym marki P. (...), nr rej. (...), M. K. nieumyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym w ten sposób, że jadąc na prostym odcinku drogi nie zachował należytych środków ostrożności, a w

szczególności nie dostosował prędkości do panujących warunków i nie obserwował należycie drogi w wyniku czego uderzył przodem samochodu w tył jadącego w tym samym kierunku roweru, którym jechał W. Z.. Odniesione w wypadku obrażenia spowodowały zgon W. Z. w dniu 17 sierpnia 2002 roku. Wyrokiem z 13 lutego 2003 roku sprawca wypadku został uznany przez Sąd Rejonowy w Sokołowie Podlaskim za winnego dokonania czynu wyczerpującego dyspozycję art. 177 § 2 k.k. i skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności. Wykonanie orzeczonej kary warunkowo zawieszono na okres próby 4 lata. W chwili śmierci ojca M. Z. (1) miał 21 lat, D. Z. (2) 20 lat, a I. Z. 15 lat. M. Z. (1) i D. Z. (2) nie brali w sprawie udziału w charakterze oskarżycieli posiłkowych, nie interesowali się przebiegiem sprawy karnej, nie interesowali się organizacją pogrzebu, którym zajęła się siostra zmarłego H. B.. M. Z. (1), D. Z. (2) i I. Z. rzadko odwiedzają babkę D. Z. (1). Mają poczucie, że nigdy nie będą mogli liczyć na poprawę stosunków i zacieśnienie więzi z ojcem, w konsekwencji na jego pomoc i wsparcie, nie będą mogli dzielić się z ojcem odniesionymi sukcesami. Żal, poczucie straty, krzywdy odczuwane przez I. Z. wynikają przede wszystkim z niezrealizowanego pragnienia poczucia bliskości ojca, a nie z utraty rzeczywistej relacji, która w istocie praktycznie nie istniała. M. Z. (1) po śmierci ojca był przygnębiony, unikał odwiedzania miejsc związanych z ojcem, wkrótce jego stan psychiczny powrócił do normy. Matka W. Z. D. Z. (1) bezpośrednio po śmierci syna odczuwała obniżenie nastroju, spadek energii, miała problemy ze snem i łaknieniem. Sytuacja życiowa D. Z. (1) uległa istotnemu pogorszeniu. Wraz ze śmiercią syna straciła pomoc, na którą mogła liczyć każdego dnia. Powódka jest w trudnej sytuacji materialnej, po śmierci męża utrzymuje się wyłącznie z emerytury w kwocie 1.100 zł, z której większość przeznaczona na leki w związku ze zdiagnozowaną padaczką. Choroba oraz wiek nie pozwalają jej na pracę w gospodarstwie, hoduje jedynie kury i króliki, a do pracy zatrudnia osoby trzecie.

Sąd uznał za wiarygodne co do zasady zeznania powodów i świadków D. B. i H. B.. Zeznania stron Sąd uznał za wiarygodne pomimo oczywistej sprzeczności twierdzeń powodów zawartych w pozwie oraz w oświadczeniach kierowanych do ubezpieczyciela przed wszczęciem postępowania, a zeznaniami złożonymi w toku procesu. Wcześniej powodowie w sposób oczywisty próbowali wyolbrzymić doznaną krzywdę w celu uzyskania wyższych świadczeń. Składając zeznania przed Sądem częściowo wycofali się z tych wyolbrzymionych twierdzeń, które były informacjami skopiowanymi z innych spraw, standardowo umieszczanymi w podobnych sprawach, nie mającymi nic wspólnego z rzeczywistą sytuacją powodów. Sąd podkreślił, że zmarły miał niewielkie dochody, które w znacznej części przeznaczał na alkohol i był zmuszony do korzystania z opieki społecznej, a ponadto nie płacił na rzecz swoich dzieci nawet alimentów. Sąd ustalił, że powodowie M., D. i I. Z. uczyli się zawsze słabo i śmierć ojca nie miała wpływu na ich oceny. Rezygnacja z pracy przez D. Z. (2) nie była związana ze śmiercią ojca. Sąd Okręgowy podkreślił, że dzieci straciły ojca na wiele lat przed jego śmiercią w wyniku jego choroby alkoholowej i rozwodu rodziców. W. Z. praktycznie nie brał udziału w życiu dzieci. Z opinii biegłych wynikało, że reakcja powodów po śmierci W. Z. nie przekraczała zwykłej reakcji żałoby. Sąd nie dał wiary zeznaniom powodów w zakresie w jakim zeznali, że W. Z. wywarł wielki wpływ na ich życie oraz dostarczał stałych, pozytywnych wzorców zachowania, a także był dla nich autorytetem, służył radą i pomocą. Takiego ojca powodowie oczekiwali i chcieli by nim był. W. Z. był jednak alkoholikiem i miał poważne problemy z własnym życiem, choroby: alkoholowa i gruźlica były dla niego znacznym obciążeniem. Sposób przedstawiania ojca był z znacznym stopniem życzeniowy i wynikał z niezrealizowanego pragnienia bliskości ojca, a nie z utraty rzeczywistej relacji. Dzieci W. Z. wychowały się bez ojca. Najściślejsze kontakty z ojcem utrzymywał M. Z. (1) z tej przyczyny Sąd dał mu wiarę, że silniej niż pozostałe rodzeństwo odczuł śmierć ojca. Sąd podkreślił także, że powodowie w swoich zeznaniach podawali niewiele konkretnych informacji na temat relacji z ojcem i przeżyć po jego śmierci. Ich zeznania miały charakter ogólnikowy i gołosłowny. Sąd oparł się przede wszystkim na opiniach sporządzonych przez biegłych, które uznał za wystarczający dowód w sprawie ze względu na wiedzę specjalną biegłych i doświadczenie zawodowe, a opinie nie były przez strony kwestionowane.

Sąd Okręgowy zważył, że odpowiedzialność pozwanego wynika z art. 822 k.c. i § 10 ust. 1 obowiązującego w dacie zdarzenia rozporządzenia Ministra Finansów z 24 marca 2000 roku w sprawie ogólnych warunków obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów. W zakresie dochodzone zadośćuczynienia wskazał, że obecnie podstawę roszczeń w tym zakresie stanowi obowiązujący od 3 sierpnia 2008 roku przepis art. 446 § 4 k.c. . Przepis ten w dacie zdarzenia nie obowiązywał. Sąd Okręgowy podzielił stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy, że wprowadzenie art. 446

§ 4 k.c. nie powinno być rozumiane w ten sposób, że w dotychczasowym stanie prawnym nie istniała podstawa do przyznania zadośćuczynienia za śmierć osoby bliskiej. Przed wprowadzeniem art. 446 § 4 k.c. roszczenia o zadośćuczynienie związane ze śmiercią w wypadku najbliższego członka rodziny znajdowały oparcie w przepisach dotyczących zadośćuczynienia z tytułu naruszenia dóbr osobistych. Sąd Okręgowy nie podzielił poglądu pozwanego co do tego, że przepisy art. 23, 24 § 1 i 448 k.c. nie mogą stanowić podstawy do przyznania powodom zadośćuczynienia z tytułu naruszenia prawa do życia w pełnej rodzinie. Sąd Okręgowy przywołał stanowisko Sądu Najwyższego z uchwały z 22 października 2010 roku w sprawie III CZP 76/10, że najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje na podstawie art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008 roku. Sąd Najwyższy stwierdził, że nie ma przeszkód do uznania, że szczególna więź emocjonalna między członkami rodziny pozostaje pod ochroną przewidzianą w art. 23 i 24 k.c. Sąd Okręgowy wskazał, że judykatura przyjęła ten pogląd za obowiązującą linię orzecznictwa i tytułem przykładu przywołał trzy orzeczenia sądów i przyjął, że prawo do życia rodzinnego i utrzymania tego rodzaju więzi stanowi dobro osobiste członków rodziny i podlega ochronie na podstawie art. 23 i 24 k.c., a zatem art. 23 i 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. może stanowić podstawę dochodzenia przez powodów zadośćuczynienia za naruszenie ich dóbr osobistych w związku ze śmiercią ich ojca i syna. Sąd Okręgowy uznał, że ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej obejmuje odpowiedzialność za naruszenie dobra osobistego w postaci utraty relacji ze zmarłym, a w związku z tym odpowiedzialność ubezpieczyciela obejmuje także obowiązek zapłaty zadośćuczynienia majątkowego, będącego skutkiem naruszenia dóbr osobistych osób trzecich przez korzystającego z ochrony ubezpieczeniowej pozwanego.

Sąd Okręgowy przyznał najwyższe zadośćuczynienie powodce D. Z. (1), matce zmarłego. Powódka mieszkała tuż obok zmarłego syna, widywała się z nim codziennie i mogła liczyć na jego pomoc - zarówno w gospodarstwie, jak i pomoc finansową. Pomoc finansowa ze strony syna nie była wielka, jednak syn - w zasadzie jako jedyny z rodzeństwa pomagał matce w codziennym czynnościach, przynosił zakupy, pomagał w obejściu. Stawał też w jej obronie podczas konfliktów z mężem. Śmierć syna nie wywołała u D. Z. (1) trwałego pogorszenia stanu zdrowia, ale bezpośrednio po jego śmierci powódka odczuwała obniżenie nastroju, spadek energii, miała problemy ze snem i łaknieniem. Reakcja powódki na śmierć syna nie przekraczała zwykłej reakcji żałoby i nie miała trwałego, negatywnego wpływu na jej stan psychiczny. Sąd nie dał wiary twierdzeniom powódki, że śmierć syna wpłynęła na zmniejszenie aktywności życiowej powódki, ograniczenie wyjazdów i korzystania z rozrywek, gdyż twierdzenia te były wyolbrzymione i nie znajdowały pokrycia w rzeczywistości. W ocenie Sądu po śmierci syna powódki zmieniło się to, że powódka utraciła niewielką pomoc, jaką syn jej na co dzień zapewniał. W rodzinie panują słabe więzi pomiędzy D. Z. (1), a jej dziećmi i wnukami, nie ma ciepłych relacji. W tej sytuacji właściwa kwota zadośćuczynienia za śmierć syna należna D. Z. (1) wynosi 40.000,00 PLN i nie jest rażąco wygórowana. Sąd Okręgowy zważył, że powódka I. Z. miała najsłabszy kontakt z ojcem, prawie nie pamiętała ojca z okresu dzieciństwa. Ojciec nie wychowywał jej, nie był obecny w jej życiu, nie dostarczał powódce stałych, właściwych wzorców zachowania, nie miał wpływu na zaspokajanie potrzeb emocjonalnych i bytowych powódki. Powódka I. Z. idealizowała ojca, a emocje powódki wynikają z niezrealizowanego pragnienia bliskości ojca, a nie z utraty rzeczywistej z nim relacji. Reakcja powódki na śmierć ojca była zwykłą reakcją żałoby, która minęła. Z powodem D. Z. (2) ojciec także kontaktował się nieregularnie i nie uczestniczył w jego wychowywaniu. Powód aktualnie idealizuje osobę ojca, przeżywane przez niego emocje są charakterystyczne dla żałoby i wiążą się przede wszystkim z utratą nadziei na obecność ojca w jego życiu. Powód wykazywał tendencje do przedstawienia siebie w patologicznym świetle jako osoba wymagająca pomocy i wsparcia. Postawę tą Sąd Okręgowy ocenił jako wynikającą z funkcjonowania powoda w rozbitej rodzinie bez męskiego wzorca zachowania, a powoda jako dążącego do uzyskania zainteresowania jego położeniem i udzielenia mu pomocy. Wobec tego Sąd Okręgowy uznał, że roszczenia powodów I. i D. Z. (2) uzasadniają przyznanie im zadośćuczynienia w wysokości po 20.000,00 PLN, a w zakresie przekraczającym tę kwotę są nieuzasadnione i rażąco wygórowane, gdyż wszystkie doznania powodów nie przekraczały zwykłej reakcji żałoby. Sąd uznał, że więzi łączące D. Z. (2) z ojcem były porównywalne do więzi łączących z ojcem I. Z., mimo, że D. - jako chłopiec, miał wspólne zainteresowania z ojcem i odwiedzał go częściej. Sąd I instancji uznał, że M. Z. (1), jako najstarszy z dzieci utrzymywał najczęstszy kontakt z ojcem. Po śmierci W. Z. M. Z. (1) był przygnębiony, przez kilka miesięcy unikał miejsc i sytuacji, które były związane z ojcem. Aktualnie powód nie ma żadnych problemów natury psychologicznej ani psychiatrycznej, prawidłowo funkcjonuje w środowisku społecznym, ma plany na przyszłość. Po śmierci ojca wystąpiły u niego objawy kliniczne spełniające kryteria reakcji żałoby. Powód

M. Z. (1) utracił rzeczywiste relacje z ojcem, a nie głównie nadzieje na ich nawiązanie i to uzasadniało przynajmniej mu zadośćuczynienia w rozmiarze większym niż jego rodzeństwa, choć również M. Z. (1) próbował idealizować osobę ojca, nie chciał mówić o wszczynanych przez niego awanturach i nadużywaniu alkoholu. Sąd uznał, że roszczenie powoda M. Z. (1) uzasadnia przyznanie mu zadośćuczynienia w wysokości 30.000,00 PLN, a w zakresie przekraczającym tę kwotę jest nieuzasadnione i rażąco wygórowane.

Powodowie przed wystąpieniem do sądu 8 stycznia 2013 roku wezwali pozwanego do zapłaty na ich rzecz po 150.000,00 PLN tytułem zadośćuczynienia i po 80.000,00 PLN tytułem odszkodowania za śmierć osoby najbliższej w terminie 7 dni od otrzymania wezwania. Wezwanie zostało doręczone ubezpieczycielowi w dniu 10 stycznia 2013 roku. Podstawę rozstrzygnięcia co do odsetek ustawowych od kwot zasądzonych przez Sąd Okręgowy stanowił przepis art. 481 § 1 k.c. i doręczenie pozwanemu wezwania do zapłaty 10 stycznia 2013 roku. Sąd oddalił zgłoszone przez powodów roszczenie o zapłatę kwot po 3.600 zł tytułem zastępstwa radcowskiego w postępowaniu likwidacyjnym. Sąd uznał, że ustanowienie pełnomocnika na etapie postępowania likwidacyjnego było prawem powodów, ale nie było niezbędne w celu wszczęcia postępowania likwidacyjnego, a ponadto poniesienie tych wydatków nie było w żaden sposób udokumentowane. O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c. oraz § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jedn. Dz. U. z 2013 roku poz. 490). Powodowie byli zwolnieni od kosztów sądowych w części, to jest od opłaty od pozwu. D. Z. (1) wygrała proces w 26%, I. Z. i D. Z. (2) wygrali proces w 18% każdy z nich, a M. Z. (1) wygrał w 27%. Sąd Okręgowy stosunkowo rozdzielił koszty zastępstwa procesowego pomiędzy stronami, obciążył powodów obowiązkiem zwrotu pozwanemu tych kosztów w części, nie obciążył powódki D. Z. (1) na zasadzie art. 102 k.p.c. kosztami procesu w pozostałym zakresie. Odrębnie Sąd Okręgowy rozliczył koszty procesu w zakresie w jakim powodowie zostali zwolnieni od opłaty sądowej od pozwu i na podstawie art. 113 ust. 2 pkt 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych nakazał ściąganie z zasądzonych świadczeń na rzecz Skarbu Państwa nieuwiszczonych opłat i wydatków. Na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych Sąd nakazał pobranie od pozwanego pozostałych kosztów procesu.

Od wyroku Sądu Okręgowego powodowie D. Z. (1), I. Z., D. Z. (2) i M. Z. (1) wnieśli apelację na podstawie art. 367 § 1 i 2 k.p.c. w związku z art. 368 § 1 pkt 1 k.p.c. zaskarżyli wyrok w części oddalającej powództwo na rzecz D. Z. (1), co do kwoty 60.000,00 PLN, I. Z. co do kwoty 30.000,00 PLN, D. Z. (2), co do kwoty 30.000,00 PLN oraz M. Z. (1), co do kwoty 30.000,00 PLN, tj. pkt IV zaskarżonego wyroku oraz w części orzekającej o kosztach postępowania tj. objętej pkt V, VI, VII, VIII i IX. Na podstawie art. 368 § 1 pkt 2 k.p.c. zaskarżonemu wyrokowi zarzucili:

1. naruszenie przepisów postępowania tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego oraz nieprawidłową jego ocenę skutkującą przyjęciem wbrew regułom doświadczenia życiowego, że krzywda spowodowana utratą przez dzieci ojca oraz krzywda wywołana utratą syna będącego dużym wsparciem dla powódki, nie uzasadnia zasądzenia na ich rzecz zadośćuczynienia w kwotach dochodzonych w niniejszej apelacji;
2. naruszenie prawa materialnego tj. art. 24 § 1 k.c. w zw. z art. 448 k.c. poprzez nie uwzględnienie wszystkich okoliczności mających wpływ na rozmiar cierpienia powodów, co w konsekwencji doprowadziło do nadmiernego ograniczenia kompensacyjnej roli zadośćuczynienia i przyjęcia jako odpowiednich kwot oczywiście zaniżonych, pozostających w rażącej dysproporcji w stosunku do aktualnego orzecznictwa sądów powszechnych i Sądu Najwyższego;
3. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 113 ust. 4 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych poprzez jego niezastosowanie pomimo zaistnienia przesłanek ku temu.

Wskazując na tak sformułowane zarzuty, na podstawie art. 386 § 1 w związku z art. 368 § 1 pkt 5 k.p.c. wnosili o:

1. uwzględnienie apelacji w całości,

2. zmianę zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i orzeczenie, co do istoty sprawy:

- poprzez podwyższenie zasądzonego w punkcie I sentencji wyroku zadośćuczynienia na rzecz D. Z. (1) do kwoty 100.000,00 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 11 lutego 2013 roku do dnia zapłaty;

- poprzez podwyższenie zasądzonego w punkcie II sentencji wyroku zadośćuczynienia na rzecz I. Z. do kwoty 50.000,00 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 11 lutego 2013 roku do dnia zapłaty;

- poprzez podwyższenie zasądzonego w punkcie II sentencji wyroku zadośćuczynienia na rzecz D. Z. (2) do kwoty 50.000,00 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 11 lutego 2013 roku do dnia zapłaty;

- poprzez podwyższenie zasądzonego w punkcie III sentencji wyroku zadośćuczynienia na rzecz M. Z. (1) do kwoty 60.000,00 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 11 lutego 2013 roku do dnia zapłaty,

3. wnosili również o zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów procesu za pierwszą instancję, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych stosownie do wyniku sprawy oraz nie obciążanie powodów kosztami sądowymi określonymi w pkt VIII i IX zaskarżonego wyroku,

4. zasądzenie od pozwanego na rzecz każdego z powodów kosztów procesu za drugą instancję, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

Wyrok Sądu Okręgowego z 6 czerwca 2014 roku w pkt. I, II i III - w części zasądzającej zadośćuczynienie na rzecz pozwanych oraz rozstrzygnięcie o kosztach procesu – pkt X pozwany zaskarżył apelacją, zarzucając temu wyrokowi naruszenie przepisu art. 23 i 24 k.c. w związku z art. 448 k.c. poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, w szczególności przez uznanie, iż przepisy te stanowią podstawę prawną do zasądzenia na rzecz powodów zadośćuczynienia za doznana krzywdę w związku ze śmiercią W. Z. w wyniku wypadku w dniu 16 sierpnia 2002 roku.

Z powołaniem na powyższe pozwany wniósł o

1. zmianę wyroku w zaskarżonej części i oddalenie powództwa w tym zakresie oraz zasądzenie kosztów procesu za obie instancje,

2. ewentualnie o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji wraz z rozstrzygnięciem o kosztach instancji odwoławczej.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Przedmiot postępowania apelacyjnego wyznaczyły granice apelacji przy czym, o ile apelacja powodów łączyła się z oceną wysokości zadośćuczynienia im przyznanego w relacji do skali wyrządzonej im krzywdy, o tyle apelacja strony pozwanej łączyła się z zagadnieniem uznania przez Sąd Okręgowy, że przepisy art. 23, 24 k.c. w związku z art. 448 k.c. stanowią podstawę prawną do zasądzenia na rzecz powodów zadośćuczynienia za doznana krzywdę w związku ze śmiercią W. Z. w wyniku wypadku. Tej apelacji Sąd poświęcił swoją uwagę w pierwszej kolejności.

Sąd Apelacyjny uznał za prawidłowe uwzględnienie przez Sąd Okręgowy żądania osób bliskich zmarłego W. Z. przyznania im zadośćuczynienia na podstawie art. 24 § 1 zd. 3 k.c. w zw. z art. 448 k.c.. Sąd Najwyższy w wyroku z 7 sierpnia 2014 roku, sygn. akt II CSK 552/13, publ. LEX nr 1504553 wyraźnie wskazał, że „ustawa z dnia 30 maja 2008 roku o zmianie kodeksu cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2008 r. Nr 116, poz. 731) dodała z dniem 3 sierpnia 2008 roku do art. 446 k.c. kolejny § 4, przewidujący, że sąd może przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę wynikającą ze śmierci osoby bliskiej. Przepis ten znajduje zastosowanie do zdarzeń zaistniałych po jego wejściu w życie, co zrodziło istotne praktycznie i wywołujące kontrowersje w doktrynie i judykaturze zagadnienie uprawnień najbliższych członków rodziny osób zmarłych w wyniku czynów niedozwolonych przed dniem 3 sierpnia 2008 r. do zrekompensowania krzywdy wywołanej tym zgonem. Ostatecznie w orzecznictwie Sądu Najwyższego ukształtowało się jednolite stanowisko

zgodnie z którym, najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje na podstawie art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienie pieniężne za doznaną przed dniem 3 sierpnia 2008 roku krzywdę, stanowiącą następstwo naruszenia deliktem dobra osobistego w postaci prawa do życia w pełnej rodzinie czy też szczególnej więzi rodzinnej ze zmarłym, której zerwanie powoduje ból, cierpienia psychiczne, poczucie krzywdy i osamotnienia. Takie stanowisko wynika z treści uchwał Sądu Najwyższego: z dnia 22 października 2010 roku, III CZP 76/10, publ. LEX nr 604152 i OSNC-ZD 2011, nr B, poz. 42; z dnia 13 lipca 2011 roku, III CZP 32/11, publ. LEX nr 852341 i OSNC 2012, Nr 1, poz. 10; z dnia 7 listopada 2012 roku, III CZP 67/12, publ. OSNC 2013/4/45, Prok.i Pr.-wkl. 2013/11/36, Biul.SN 2012/11/7; z dnia 20 grudnia 2012 roku, III CZP 93/12, publ. LEX nr 1267081, OSNC 2013, nr 7-8, poz. 84 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 listopada 2010 roku, II CSK 248/10, z dnia 11 maja 2011 roku, I CSK 621/10, publ. LEX nr 848128". W uchwale z 7 listopada 2012 roku w sprawie III CZP 67/12 Sąd Najwyższy podniósł, że „przepis § 10 ust. 1 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 24 marca 2000 r. w sprawie ogólnych warunków ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów (Dz.U. Nr 26, poz. 310 ze zm.) nie wyłączał z zakresu ochrony ubezpieczeniowej zadośćuczynienia za krzywdę osoby, wobec której ubezpieczony ponosił odpowiedzialność na podstawie art. 448 k.c.". Przychylając się do powyższych poglądów, które Sąd Apelacyjny aprobuje, za chybiony należy uznać zarzut pozwanego o braku w obowiązujących przepisach prawa podstawy do dochodzenia przez powodów roszczenia o zadośćuczynienie. W ramach ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadacza pojazdu, odpowiedzialność obejmuje obowiązek zapłaty zadośćuczynienia w razie powstania uszczerbku niemajątkowego, czyli krzywdy spowodowanej ruchem pojazdu mechanicznego. Bezzasadne jest zatem zarzucanie naruszenia wymienionych w apelacji przepisów prawa materialnego poprzez - zdaniem skarżącego - błędne przyjęcie, że zachodzi odpowiedzialność ubezpieczonego. Zgodnie z przytoczonym wyżej orzecznictwem Sądu Najwyższego, zadośćuczynienie przyznawane na podstawie art. 448 k.c. kompensuje szkodę niemajątkową (krzywdę), której w związku ze śmiercią, spowodowaną ruchem pojazdu mechanicznego, doznają osoby najbliższe zmarłego, na skutek naruszenia ich własnego dobra osobistego w postaci prawa do więzi rodzinnej. Zadośćuczynienie przyznane z tego tytułu ma wyrównywać cierpienia spowodowane przedwczesną utratą członka rodziny, skutkującą naruszeniem chronionej prawem więzi rodzinnej i prawa do życia w rodzinie jako dobra osobistego. Co do zasady przepisy art. 24 § 1 k.c. w zw. z art. 448 k.c. stanowią podstawę prawną do uwzględnienia roszczenia powodów.

Bezzasadną apelację pozwanego Sąd oddalił stosownie do treści art. 385 k.p.c.

Apelacja powodów okazała się zasadna jedynie w części dotyczącej wysokości przyznanego zadośćuczynienia na rzecz powódki D. Z. (1) oraz co do kosztów procesu należnych od powodów.

Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych ustaleń stanu faktycznego, które Sąd Apelacyjny aprobuje, przyjmując je za podstawę własnego rozstrzygnięcia. Odnosząc się do zarzutu apelacji powodów D. Z. (1), I. Z., D. Z. (2) i M. Z. (1) naruszenia przepisów postępowania należy stwierdzić, zgodnie z art. 233 § 1 k.p.c. sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie „wszechstronnego rozważenia zebranego materiału”, a zatem z uwzględnieniem wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu, jak również wszelkich okoliczności towarzyszących przeprowadzaniu poszczególnych dowodów i mających znaczenie dla oceny ich mocy i wiarygodności. Ramy swobodnej oceny dowodów wyznaczone są wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego oraz regułami logicznego myślenia, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i wając ich moc oraz wiarygodność, odnosi je do pozostałego materiału dowodowego. Przepis art. 233 § 1 k.p.c. reguluje jedynie kwestię oceny wiarygodności i mocy dowodowej przeprowadzonych w sprawie dowodów, a nie poczynionych ustaleń faktycznych, czy wyprowadzonych z materiału dowodowego wniosków. Uchybienia w tym zakresie winny się skonkretyzować w zarzucie sprzeczności ustaleń faktycznych z materiałem dowodowym. Zaniechanie zaś wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału, czy też pominięcie przez sąd przy wyrokowaniu określonej okoliczności faktycznej, nawet jeżeli strona uważa ją za okoliczność istotną dla rozstrzygnięcia sprawy - nie stanowi o naruszeniu powyższego przepisu. Samo stwierdzenie o wadliwości dokonanych ustaleń faktycznych, odwołujące się do stanu faktycznego, który w przekonaniu skarżących odpowiada rzeczywistości, nie jest więc wystarczające. Konieczne jest bowiem

wykazanie, że sąd uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego, gdyż tylko takie uchybienie może być przeciwstawione uprawnieniu sądu do dokonywania swobodnej oceny dowodów. Nie jest natomiast wystarczające przekonanie strony o innej niż przyjął Sąd wadze poszczególnych dowodów i ich odmiennej ocenie niż ocena sądu. Nie wystarczy zatem wskazanie, że Sąd dokonał błędnej oceny zgłaszanych dowodów poprzez ocenę skutkującą przyjęciem wbrew regułom doświadczenia życiowego, że krzywda spowodowana utratą ojca przez dzieci, nie uzasadnia zasądzenia na ich rzecz zadośćuczynienia ostatecznie sprecyzowanego w apelacji. Postawienie zarzutu obrazy art. 233 § 1 k.p.c. nie może polegać na zaprezentowaniu przez apelującego stanu faktycznego przyjętego tylko przez niego na podstawie własnej oceny dowodów, skarżący może jedynie wykazać, posługując się wyłącznie argumentami jurydycznymi, że sąd rażąco naruszył ustanowione w wymienionym przepisie zasady oceny wiarygodności i mocy dowodów i że naruszenie to miało wpływ na wynik sprawy. Tymczasem powodowie uzasadniając stawiane zaskarżonemu wyrokowi zarzuty przedstawiają własną, subiektywną wersję oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego. Na okoliczność przeżyć powodów Sąd dopuścił dowód z opinii biegłych psychologów i psychiatrów, które nie były kwestionowane przez żadną ze stron. Sąd Okręgowy dokonał prawidłowej oceny całego materiału dowodowego, a nie tylko jego części w postaci zeznań stron. Nie pominął zeznań zmarłego W. Z. złożonych w procesie o zobowiązanie do świadczeń alimentacyjnych na rzecz dzieci. Nie zaniechał także zestawienia oceny zgromadzonych dowodów z zasadami doświadczenia życiowego. Sąd Okręgowy nie przekroczył zasad określonych w art. 233 § 1 k.p.c. oceniając kontakty W. Z. z dziećmi I. Z., D. Z. (2) i M. Z. (1) jako sporadyczne, a więź ojca z dziećmi jako słabą, nie wpływającą na ich dorosłe życie. Sąd Okręgowy brał także pod uwagę chorobę alkoholową W. Z. jako wpływającą na rozluźnienie i tak sporadycznych kontaktów z dziećmi, a także wpływającą negatywnie na jakość tych kontaktów. Prawidłowa jest ocena Sądu Okręgowego co do oceny relacji powodów z ojcem jako bardziej życzeniowej niż rzeczywistej, bez wpływu ojca na wychowanie i wybory życiowe dzieci, a reakcji powodów po śmierci ojca jako nie przekraczającej zwykłej w takich okolicznościach reakcji żałoby. Zdaniem Sądu Apelacyjnego ocena ta jest prawidłowa i wynika wprost z dowodów zaferowanych przez powodów. Reasumując, wbrew zarzutom apelacji I. Z., D. Z. (2) i M. Z. (1) Sąd Okręgowy wszechstronnie ocenił cały zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, nie przekraczając reguł określonych w art. 233 § 1 k.p.c., uwzględnił wszystkie okoliczności mające wpływ na rozmiar cierpienia powodów I. Z., D. Z. (2) i M. Z. (1) i nie ograniczył kompensacyjnej roli zadośćuczynienia. Sąd Okręgowy jako sąd meriti dysponował pełną swobodą decyzyjną przy określeniu, jaka suma zadośćuczynienia zapewni w okolicznościach danej sprawy pełną rekompensatę krzywdy doznanej przez poszkodowanych czynem niedozwolonym. W orzecznictwie panuje zgodny pogląd, że korygowanie przez sąd drugiej instancji zasądzonego zadośćuczynienia może mieć miejsce tylko wtedy, gdy przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy, mających wpływ na jego wysokość, jest ono niewspółmiernie nieodpowiednie, tj. albo rażąco wygórowane, albo rażąco niskie - tak np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 26 czerwca 2013 r., I ACa 253/13, LEX nr 1353605. Zarzut niewłaściwego określenia wysokości zadośćuczynienia mógłby być uwzględniony, gdyby nie zostały wzięte pod uwagę wszystkie istotne kryteria, wpływające na tę postać kompensaty, bądź też gdyby sąd uczynił jedno z wielu kryteriów, decydujących o wysokości zadośćuczynienia, elementem dominującym - tak wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 24 stycznia 2000 r. III CKN 536/98, LEX 6942276, z dnia 18 kwietnia 2002 r. II CKN 605/00, LEX 484718 i z dnia 26 września 2002 r. III CKN 1037/00, LEX 56905, wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 2 lipca 2013 r., I ACa 199/13, LEX nr 1339380.

Biorąc pod uwagę powyższe ogólne zasady należy stwierdzić, że zasądzone zaskarżonym wyrokiem świadczenia na rzecz I. Z., D. Z. (2) i M. Z. (1) nie mają charakteru rażąco zaniżonych. Przeciwnie, są adekwatne do rozmiaru krzywdy powodów, wynikającej ze słabej więzi powodów z ojcem. Kierując się własną oceną, wynikającą z zasad doświadczenia życiowego i odbioru zeznań świadków i stron o tym, jak I. Z., D. Z. (2) i M. Z. (1) zareagowali na śmierć W. Z., Sąd Okręgowy miał możliwość prawidłowego oszacowania, jaka wysokość zadośćuczynienia będzie adekwatna do krzywdy każdego z powodów. Nie mogły odnieść skutku wywody apelacji zmierzające do wykazania, jakoby wysokość zadośćuczynień przyznanych powodom I. Z., D. Z. (2) i M. Z. (1) określona została z pominięciem ustaleń biegłych o wpływie na stan psychiczny powodów braku ojca w życiu dzieci, ojca nadużywającego alkoholu, nie płacącego alimentów na ich rzecz, nie wychowującego ich i nie będącego wzorcem w dorosłym życiu. Wbrew tym zarzutom, Sąd Okręgowy wymienione kwestie prawidłowo, dokładnie ustalił i wziął pod uwagę przy orzekaniu. Sąd pierwszej

instancji słusznie wziął też pod uwagę, że powodowie mieli żal do zmarłego za rozpad rodziny, tęsknili do ojca, którego w rzeczywistości nie mieli, stąd żal powodów po stracie ojca Sąd ocenił słusznie jako życzeniowy, a nie rzeczywisty.

Zarzut niewłaściwego określenia wysokości zadośćuczynienia został uwzględniony w stosunku do należnego powodce D. Z. (1), gdyż Sąd Okręgowy istotnie nie wziął pod uwagę wszystkich kryteriów, wpływających na tę postać kompensaty po śmierci syna.

Podzielić należy argumentację skarżącej D. Z. (1), że zasądzone na jej rzecz zadośćuczynienie jest wyraźnie niewspółmierne do doznanych cierpień, a zatem nieodpowiednie. Powódka straciła syna, który przebywał z nią na co dzień, udzielał pomocy w drobnych sprawach życia codziennego, ale przede wszystkim był najbliższym matki. Ustalenia Sądu pierwszej instancji są prawidłowe, ale nieodpowiednia jest ich ocena, oparta także na ustaleniach biegłych psychologa i psychiatry, że reakcja powódki na śmierć syna nie przekraczała zwykłej reakcji żałoby. Powódka straciła syna, który ze wszystkich jej dzieci był z nią najbardziej związany. Tej okoliczności nie przeczy brak zdolności do świadczenia na rzecz matki pomocy finansowej. Słaba więź W. Z. z dziećmi oraz powodów I. Z., D. Z. (2) i M. Z. (1) z babką nie oznacza mniejszej straty D. Z. (1) wskutek śmierci syna. Zdaniem Sądu Apelacyjnego powinny być rozróżnione przeżycia matki po śmierci dziecka, nawet jeśli był to syn uzależniony od alkoholu i nie pomagający jej finansowo od przeżyć, reakcji dzieci na śmierć ojca, z którym od wczesnego dzieciństwa nie utrzymywały właściwych relacji, który nie wychowywał ich i nie utrzymywał, u którego bywały sporadycznie przy okazji wizyt wakacyjnych u dziadków. Tymczasem Sąd Okręgowy jednakowo ocenił żałobę matki i dzieci - powodów po śmierci W. Z.. Sąd Okręgowy nie wziął pod uwagę, że biegli psycholog i psychiatra ustalili, że powódka D. Z. (1) po śmierci syna stała się apatyczna, miała problemy ze snem i łaknieniem, źle reaguje na samotność oraz niezwykłe w takich sytuacjach odwrócenie kolejności odchodzenia, gdyż to syn obiecał pochować rodziców. Zerwanie więzi matki z synem jest dobrem osobistym podlegającym ochronie prawa. Określenie należnego powodce zadośćuczynienia powinno uwzględniać przeżycia powódki związane z naruszeniem tego dobra osobistego, a nie tylko z brakiem pogorszenia po śmierci syna materialnej sytuacji powódki. Zdaniem Sądu Apelacyjnego powódka D. Z. (1) powinna otrzymać 70.000 zł zadośćuczynienia. Jest to kwota współmierna do doznanej krzywdy i uwzględniająca wszystkie okoliczności sprawy takie jak charakter więzi zmarłego z powódką, przeżycia powódki po śmierci syna i jej obecną sytuację życiową.

W zakresie wysokości zadośćuczynienia należnego powodce D. Z. (1) Sąd Apelacyjny uwzględnił w części jej apelację i na zasadzie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w punkcie czwartym i oddalił apelację w pozostałej części. To rozstrzygnięcie pociągnęło za sobą zmianę orzeczenia o kosztach pomiędzy D. Z. (1), a pozwanym. Powódka wygrała bowiem ostatecznie prawie w 50% - dokładnie 47%, a zatem były podstawy do zniesienia kosztów zastępstwa prawnego na zasadzie art. 100 k.p.c.

Sąd uwzględnił apelację powodów co do orzeczenia o kosztach w pkt VIII i IX zaskarżonego wyroku i nie obciążył powodów na zasadzie art. 102 k.p.c. kosztami sądowymi. Na rzecz powodów I. Z., D. Z. (2) i M. Z. (1) zasądzone zostało niewygórowane zadośćuczynienie. Zasądzenie kosztów z zasądanego im roszczenia czyniłoby iluzoryczną ostatecznie otrzymaną należność. Jest to, zdaniem Sądu Apelacyjnego, szczególna okoliczność, którą miał na uwadze nie obciążając powodów kosztami sądowymi. Na zasadzie art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz. U. z 2014 roku poz. 1025) i art. 100 k.p.c.. Sąd Apelacyjny orzekł o stosunkowym obciążeniu pozwanego kosztami sądowymi. Powodowie wygrali: D. Z. (3) w 47%, I. Z. w 18%, D. Z. (2) w 18% i M. Z. (1) w 27%.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd orzekł na zasadzie art. 100 k.p.c. zasądzając od powodów I. Z., D. Z. (2) i M. Z. (1) na rzecz pozwanego obciążając ich w tej samej części przypadającą na nich kwotą wynagrodzenia pełnomocnika pozwanego w postępowaniu apelacyjnym, znosząc koszty zastępstwa między powódką D. Z. (1), a pozwanym i odstępując na zasadzie art. 102 k.p.c. obciążeniem powodów pozostałymi kosztami w postępowaniu apelacyjnym. Na zasadzie art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w związku z art. 100 k.p.c. Sąd nakazał pobranie od pozwanego stosunkowo do przegranej brakującą opłatę od apelacji.